

Вертуліна В.

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**ОБНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА
МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ
В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 17 (60)

Заснований в 1996 році

Рівне – 2017

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти : зб. наук. пр. : наук. зап. Рівнен. держ. гуманіт. ун-ту. Вип. 17 (60) / Рівнен. держ. гуманіт. ун-т ; [редкол.: В. В. Вербець М. С. Янцур, І. Д. Бех та ін]. – Рівне : РДГУ, 2017. – 332 с.

Збірник наукових праць містить статті з проблем гуманітарної парадигми сучасної освіти, дидактики новітньої школи, соціалізації та ресоціалізації в освітньому просторі, компетентнісної підготовки педагога та використання інноваційних освітніх технологій у дошкільній, загальноосвітній, професійній і вищій освіті.

Матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних працівників, вихователів, вчителів викладачів та студентів вищих, професійно-технічних, загальноосвітніх і дошкільних навчальних закладів

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Вербець Владислав Володимирович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Заступник головного редактора:

Янцур Микола Сергійович – кандидат педагогічних наук, професор (відповідальний редактор) (Рівненський державний гуманітарний університет).

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Бех Іван Дмитрович – доктор психологічних наук, професор, дійсний член НАПН України (Інститут проблем виховання АПН України);

Безкоровайна Ольга Володимирівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Войтович Ігор Станіславович – доктор педагогічних наук, професор (Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова);

Грицай Наталія Богданівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Дем'янчук Анатолій Степанович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Карпенчук Світлана Григорівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Коваль Ганна Петрівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Литвиненко Світлана Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Лісова Світлана Валеріївна – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Малафійк Іван Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор, дійсний член Академії наук вищої школи України (Рівненський державний гуманітарний університет);

Пелех Людмила Романівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Пелех Юрій Володимирович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Петренко Оксана Борисівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Потапчук Тетяна Володимирівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Романишина Наталія Василівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Руденко Володимир Миколайович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський інститут слов'янознавства Київського славистичного університету);

Сверлюк Ярослав Васильович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Тищук Віталій Іванович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Ямницький Вадим Маркович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 7 від 29.06.2017 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додатки до постанови ВАК України від 11.10.2000 р. № 1 – 03/8 і від 30.03.2011 р. № 1 – 05/3).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Пластова, 39, Рівненський державний гуманітарний університет.

ЗМІСТ

<i>Павелків Р.В.</i> Проблема розуміння та утвердження цінності особистості сучасним педагогом	3
<i>Малафійк І.В.</i> Суб'єктність як якість сучасної освіти	6
<i>Руденко В.М.</i> Зміст вищої освіти як предмет педагогічного проектування в контексті культури	11
<i>Бленька Г.В.</i> Формування фахової компетентності майбутніх педагогів під час навчання в університеті	15
<i>Літнік О.О.</i> Закономірності та принципи педагогічної взаємодії суб'єктів освітнього процесу в умовах вищого навчального закладу	19
<i>Пелех Ю.В., Непеляк М.С.</i> Глобалізаційний вимір сучасного вищого навчального закладу: інноваційний погляд	22
<i>Волинець К.І.</i> Людський капітал як фактор інноваційного розвитку вищого навчального закладу	25
<i>Оксенюк О.В.</i> Науковий парк у системі освітологічної підготовки фахівців	29
<i>Мищенко Т.О., Стаднік Н.В.</i> Студентоцентричне навчання як вектор розвитку гуманітарної парадигми освіти	32
<i>Петрук Л.П.</i> Теоретико-методичні основи організації самостійної роботи студентів в умовах реформування вищої освіти в Україні	37
<i>Сяська І.О.</i> Впровадження системи екологічної освіти у вищих педагогічних навчальних закладах на засадах сталого розвитку	40
<i>Гнедко Н.М.</i> Технології віртуальної та доповненої реальності в освітньому середовищі вищого навчального закладу	44
<i>Булгаков В.П.</i> Теоретико-методологічні засади педагогічної творчості та майстерності в умовах інформаційного суспільства	48
<i>Серковська-Монка Ядвіга.</i> Що нейронаука може внести до дидактики?	51
<i>Карпенчук С.Г.</i> А якщо звернутися до «Пампедії»	55
<i>Белова С.А.</i> Педагогіка співробітництва у практиці експериментальних Бременських шкіл 20-х рр. ХХ ст.	60
<i>Галатюк М.Ю.</i> Цикл навчального пізнання – основа моделювання навчально-пізнавальної діяльності учнів з природничих предметів	64
<i>Останчук М.В.</i> Методика теоретичного вивчення теми з фізики «Світловий потік і фотометричні величини» в класах природничо-математичного профілю	67
<i>Мороз Л.В., Трофімчук В.М., Василькевич С.С.</i> Використання методу портфоліо в практиці навчання іноземної мови	71
<i>Шевчук О.А.</i> Формування валеологічного світогляду старшокласників загальноосвітнього навчального закладу щодо усвідомлення сутності дорослого життя	75
<i>Плисюк О.Р.</i> Методичні аспекти диференційованого навчання математики в старшій школі з врахуванням різниці в темпі засвоєння знань під час самостійної роботи учнів	77
<i>Галатюк Т.Ю.</i> Формування методологічної культури старшокласників на основі діяльнісного підходу до вивчення природничих предметів	82
<i>Совгар О.М.</i> Захист українського шкільництва в діяльності культурно-освітніх товариств Галичини кінця ХІХ – початку ХХ століття	86
<i>Дубич К.В., Данилюк К.В.</i> Соціальний педагог в організації інклюзивного навчального процесу дітей з обмеженими фізичними можливостями	89
<i>Ставожинська-Гжондел Марія.</i> Багатокультурний діалог в контексті дитячої міграції як виклик сучасній школі	92
<i>Нечипорук Л.І.</i> Проблема ресоціалізації дітей із сімей вимушених переселенців	96
<i>Лукашевич Роланд.</i> Педагогічні й етичні аспекти дослідження безпритульних методом спостереження з неявною участю	99
<i>Павелків В.Р.</i> Формування деструктивної поведінки підлітків як наслідок десоціалізації	103
<i>Бриндіков Ю.Л.</i> Реабілітація як сфера професійної діяльності майбутніх фахівців соціальної сфери	106
<i>Слозанська Г.І.</i> Підготовка майбутніх соціальних працівників до застосування «casework» як методу соціальної роботи в територіальній громаді	111
<i>Левчук І.Б.</i> Рефлексійний вплив соціально-психологічного театру в профілактично-корекційній роботі соціального педагога	114
<i>Лехолетова М.М.</i> Формування здоров'язберігальної компетентності майбутніх соціальних педагогів у навчально-дослідницькій діяльності	118
<i>Косарева О.І.</i> Діагностика рівня розвитку соціальної компетентності як комплексної характеристики особистості майбутнього педагога	122
<i>Марчук Г.В.</i> Дошкільний навчальний заклад як центр формування соціального досвіду старших дошкільників	125
<i>Найда Р.Г.</i> Педагогічне проектування становлення самооцінки дошкільника в умовах освітнього середовища дошкільного закладу	129
<i>Конончук Д.І.</i> Соціально-педагогічна підтримка у формуванні безпечної поведінки підлітків у оздоровчих таборах	132
<i>Катеринюк В.І.</i> АРТ-терапевтичні вправи та техніки у контексті попередження девіацій у дітей та підлітків ...	136
<i>Кононко О.Л.</i> Готовність майбутнього педагога до формування у дошкільників цілісної наукової картини світу	139

<i>Мирончук Н.М.</i> Моделювання ситуацій самоорганізації у контекстній підготовці майбутніх викладачів вищої школи	145
<i>Дзюбишина Н.Б.</i> Компетентнісний підхід у процесі підготовки майбутніх хореографів	149
<i>Волинець Ю.О., Стаднік Н.В.</i> Формування професійно-дослідницької компетентності майбутніх педагогів дошкільної освіти	153
<i>Маліновська Н.В.</i> Підготовка майбутніх вихователів до формування мовленнєвої компетенції у дітей дошкільного віку	157
<i>Романенко Л.В., Романенко К.А.</i> Підготовка майбутнього вчителя до формування алгоритмічної компетентності молодших школярів як наукова проблема	160
<i>Косарєва Г.М.</i> Діагностика сформованості когнітивного компонента толерантного ставлення до дітей з особливими потребами у майбутніх вихователів	163
<i>Козачук М.В.</i> Формування професійної компетентності логопеда в умовах інклюзивної освіти	167
<i>Калаур С.М.</i> Використання проблемних ситуацій та завдань під час формування у майбутніх фахівців соціальної сфери готовності до розв'язування професійних конфліктів	171
<i>Коваленко О.В.</i> Управлінські ситуації як засіб підготовки організаторів дошкільної освіти до професійної діяльності	175
<i>Грицай Н.Б.</i> Дидактика біології як базова дисципліна у методичній підготовці майбутніх учителів біології: європейський та український контекст	180
<i>Чуvasова Н.О.</i> Проблемно-креативні ситуації в структуруванні змісту природничих дисциплін як засіб розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів хімії та біології	184
<i>Хміль Н.А.</i> Зміст і структура професійної готовності майбутніх учителів до використання хмарних технологій у навчально-виховному процесі	189
<i>Павлюк Н.П.</i> Ділове спілкування як основа комунікативної культури студентів, викладачів у вищих навчальних закладах	193
<i>Джеджерера К.В.</i> Дефініції «Ділове спілкування», «Професійне спілкування», «Професійне ділове спілкування» у термінологічному тезаурусі стосовно комунікативної підготовки студентів	197
<i>Степанова О.І.</i> Компетентісно-орієнтований підхід при викладанні культури мовлення майбутнім вихователям дошкільних навчальних закладів у контексті гуманізації освітнього процесу вищів	201
<i>Козлюк О.А.</i> Стан підготовки майбутніх вихователів до формування гуманістичної спрямованості спілкування дошкільників	205
<i>Падалка О.І.</i> Когнітивний компонент у структурі пріоритетних педагогічних цінностей майбутніх вихователів	208
<i>Федорова Н.В.</i> Формування гуманістичної педагогічної позиції майбутніх логопедів у процесі професійної підготовки	211
<i>Янциур М.С.</i> Гуманістичний аспект професіологічної підготовки майбутніх вчителів трудового навчання та технологій	215
<i>Галатюк Ю.М.</i> Формування готовності майбутніх учителів фізики до проектування та організації творчої навчально-пізнавальної діяльності	222
<i>Горопаха Н.М.</i> Організація педагогічної практики студентів спеціальності «Дошкільна освіта»: компетентнісний аспект	225
<i>Мельничук О.В.</i> Педагогічні здібності викладача вищого навчального закладу	230
<i>Павелків К.М.</i> Професійна компетентність майбутнього вчителя іноземної мови: сутність, зміст, структура	232
<i>Мосейчук Ю.Ю.</i> Психолого-педагогічні підходи до педагогічного проектування професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури з високим рівнем культури здоров'я	236
<i>Ващенко О.М.</i> Методологічні засади підготовки майбутнього вчителя до використання здоров'язбережувальних освітніх технологій в навчально-виховному процесі початкової школи	240
<i>Мондич О.В.</i> Методика формування предметної компетентності майбутніх учителів початкових класів з анатомії та фізіології людини	244
<i>Конончук О.А.</i> Компетентнісна складова у професійній підготовці фахівців дошкільної освіти як умова попередження агресивної поведінки дошкільників	247
<i>Руденко Н.М.</i> Формування конфліктологічної культури студентів на заняттях спецкурсу «Конфлікти в дитячому віці»	252
<i>Володько Т.К.</i> Формування творчого потенціалу майбутнього вчителя початкової школи засобами виставкової діяльності	255
<i>Тюска В.Б.</i> Самореалізація майбутнього педагога – організатора дозвілля у клубній діяльності	258
<i>Ваколюк А.М., Дутчак В.В.</i> Вплив фізичної культури на формування всебічно розвиненої особистості	262
<i>Юрчук О.І.</i> Педагогічні умови підготовки студентів до здійснення рухового режиму в дошкільних навчальних закладах	265
<i>Войтович О.В.</i> Сутність емоційної саморегуляції вихователя дошкільного закладу	269
<i>Осипчук О.П.</i> Педагогічні умови формування моральної поведінки у молодших школярів	272
<i>Дуброва А.С.</i> Тенденції професійної підготовки вчителя іноземної мови в контексті європейських вимог	275
<i>Станіславчук Н.І.</i> Формування етичної компетентності студентів у вищій школі	278
<i>Луцик Г.О.</i> Готовність майбутніх психологів до роботи з підлітками, схильними до девіантної поведінки як теоретична проблема	280

<i>Горохівська Т.М.</i> Структура професійно-педагогічної компетентності викладача: теоретичний аналіз	284
<i>Воронцова І.В.</i> MIND MAP як засіб підвищення ефективності графічної підготовки студентів технічних коледжів	288
<i>Сушенцева Л.Л.</i> Інтегровані предметні навчальні комплекси як основа формування професійної мобільності педагога професійного навчання машинобудівного профілю	291
<i>Давидович В.О., Томаш В.В.</i> Сучасні підходи в організації групової та індивідуальної навчальної діяльності учнів професійно-технічних навчальних закладів на заняттях з машинобудівельних дисциплін	296
<i>Дичківська І.М.</i> Теоретичне обґрунтування змісту рефлексивного компонента готовності до інноваційної діяльності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів	300
<i>Яциур Л.А.</i> Інноваційно-пошукова робота педагога з методики образотворчої діяльності на різних етапах раннього і дошкільного дитинства	303
<i>Вертузіна В.М., Пугач А.Ю.</i> Формування просторових уявлень у дітей п'ятого року життя (на матеріалі об'єктів екологічної стежини)	306
<i>Глінчук Ю.О.</i> Підготовка майбутніх учителів початкових класів до запобігання учнівського травматизму	309
<i>Павлюк Т.О.</i> Використання елементів народної математики в навчально-виховному процесі дошкільних навчальних закладів	313
<i>Семеняко Ю.Б.</i> Емпіричне дослідження виховання культури споживання медіа-продукції у дітей старшого дошкільного віку в сім'ї	316
<i>Романюк А.А.</i> Реалізація вчителями початкових класів принципу наочності в освітньому процесі початкової школи	320
<i>Артемова Ю.І.</i> Методичні основи навчання перифразуванню як засобу розвитку комунікативної компетенції учнів	323
<i>Відомості про авторів</i>	327

«соціального партнерства». Основний акцент зроблено на освіщенні потенціала проблемних задач і особливостей розробки професійно орієнтованих проблемних ситуацій при обученні майбутніх фахівців соціальної сфери.

Ключевые слова: проблемные задания, проблемные ситуации, готовность к решению конфликтов, социальная сфера, профессиональная подготовка.

S.M. KALAU. THE USE OF PROBLEMATIC SITUATIONS AND TASKS DURING THE FORMATION OF FUTURE SPECIALISTS OF SOCIAL SPHERE READINESS FOR THE RESOLVING OF PROFESSIONAL CONFLICTS

The article focuses on the necessity to increase the level of readiness of future social workers and of social pedagogues to the resolving of professional conflicts. The peculiarities of the use of problem learning during the professional training of future bachelors in the process of studying of such discipline as «Social Conflictology» and future teachers in the process of studying of such discipline as «Fundamentals of social partnership» were revealed. The main emphasis is on the highlighting of the potential of problem tasks and the expediency of the developing of professionally oriented problem situations during the training of future specialists of social sphere.

Key words: problematic tasks, problematic situations, readiness for conflict resolution, social sphere, professional training.

Рекомендовано до друку.

Д-р. пед. наук, проф. В.В. Вербець.

Одержано редакцією 16.05.2017 р.

УДК: [378 + 37. 011. 3]: [371. 13 + 3732]

О.В. КОВАЛЕНКО

УПРАВЛІНСЬКІ СИТУАЦІЇ ЯК ЗАСІБ ПІДГОТОВКИ ОРГАНІЗАТОРІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Досліджена дефінітивна характеристика основних понять за допомогою енциклопедичних і тлумачних словників, довідників. На основі вивчення й аналізу наукових психолого-педагогічних досліджень представлені вимоги до підготовки педагога дошкільного закладу та організатора дошкільної освіти, зокрема. Виокремлені управлінські ситуації як засіб підготовки організаторів дошкільної освіти до професійної діяльності та формування їх правової компетентності. Окреслена актуальність досліджуваної проблеми з огляду розбудови освіти в Україні.

Ключові слова: організатори дошкільної освіти, підготовка до діяльності, професійна діяльність, управлінські ситуації.

Оволодіння студентами знаннями з різних напрямів управлінської діяльності в дошкільній освіті, прийомами застосування нормативно-правових документів та використання їх у повсякденній роботі, прийомами спілкування з членами колективу, батьками вихованців, представниками громадськості, прийомами організації і проведення різних методичних заходів, вивчення, аналізу і узагальнення кращого досвіду роботи, прийомами вивчення і аналізу освітньої роботи з дітьми та співпраці з батьками вихованців в ДНЗ, прийомами підтримки і вивіщення авторитету дошкільної освіти загалом і працівників дошкільних закладів, зокрема, вміннями орієнтуватися у складних управлінських ситуаціях і знаходити з них правильний вихід є першочерговими завданнями професійної підготовки організаторів дошкільної освіти. У сучасних умовах постійного оновлення нормативно-правової бази у сфері освіти, а також інших галузей права, що тісно пов'язані з процесом управління навчальними закладами, перед системою дошкільної освіти постають завдання постійного вдосконалення й систематизації необхідних правових знань і вмінь, які є необхідним елементом професійної діяльності і компетентності управлінських кадрів. Цілеспрямована і планомірна підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти у вищих навчальних закладах є основним завданням процесу навчання. Розв'язуючи його, ВНЗи водночас, як зазначає М. Фіцула, досягають і загальної цілі, яка передбачає всебічний розвиток студентів, виховання активних і свідомих громадян України [5, 76].

Метою нашого дослідження було опрацювання основних дефініцій, досліджень науковців з проблеми підготовки майбутніх педагогів і керівників закладів освіти, зокрема у ВНЗ за умови компетентнісного і діяльнісного підходів до процесу навчання, розкриття шляхів використання управлінських ситуацій як засобу підготовки організаторів дошкільної освіти до професійної діяльності.

Наукова ефективність ідеї, справедливо зазначає Л. Ващенко, не може бути доведеною, якщо не з'ясовано суть термінів та не сформульовані положення. Відтак науковець доречно радить звернутись до трьох правил, які обгрунтовані Б. Паскалем: правило дефініцій, яке забороняє приймати двозначні терміни без визначень, а використовувати в дефініціях лише відому (визначену) термінологію; правило аксіом, згідно з яким необхідно виводити в аксіоми лише очевидне; правило доведення, що зобов'язує доводити всі положення, використовуючи лише найбільш очевидні аксіоми чи установлені твердження. При цьому вчена застерігає від зловживання двозначних термінів та ігнорувань мисленнєвих дефініцій, що уточнюють та пояснюють суть [2].

Саме тому на першому етапі ми опрацьовували дефінітивну характеристику таких понять дослідження, як: «компетенція», «психологічна компетентність педагога», «правова освіта», «правова компетентність». З цією метою використовувались енциклопедичні і тлумачні словники, енциклопедії, довідники.

Категорію «компетенція» Енциклопедія освіти визначає як відчужену від суб'єкта, наперед задану соціальну норму(вимогу) до освітньої підготовки учня, необхідну для його якісної продуктивної діяльності в певній сфері, тобто соціально закріплений результат [4, 409–410]. А великий тлумачний словник сучасної української мови

поняття «компетенція» розтлумачує як добру обізнаність із чим-небудь; коло повноважень якої-небудь органоустанови або особи. Результатом набуття компетенції є компетентність, яка на відміну від компетенції персоніфікована характеристика, ставлення до предмета діяльності [3, 560].

Осмислення засадничих питань взаємозв'язку компетенцій і компетентностей, розроблення виокремлення компетенцій і їх вимірювання відображено в працях зарубіжних і вітчизняних учених (Д. Равен, А. Хутор, Н. Бібік, Л. Ващенко, І. Єрмаков, О. Локшина, О. Овчарук, Л. Парашенко, О. Пометун, О. Саїт, С. Трубочова та ін.).

Ряд авторів, зокрема А. Хуторський, виділяють такі види компетенцій: ключові (мета, рівень змісту і загальнопредметні (певні предмети й освітні галузі); предметні (стосуються конкретного змісту). Наприклад, Чошанова, компетентність – це принципово нова якість професійної підготовки. Цей термін у більшості випадків вживають чисто інтуїтивно. Частіше ним визначають високий рівень кваліфікації та професійну спеціаліста. Вчений підкреслює, що компетентність як специфічна якість сукупності професійних знань та відбивається в наступному: 1) знання компетентної людини оперативні та мобільні, вони постійно оновлюються; 2) компетентність охоплює як змістовий компонент-знання, так і процесуальний-уміння; 3) компетентність передбачає вміння вибирати оптимальні рішення, аргументувати вибір, тобто мати критичне мислення.

За переконанням Т. Браже структура професійної компетентності спеціаліста визначається не професійними базовими знаннями та вміннями, але й ціннісними орієнтаціями, мотивами його діяльності, розумінням себе та навколишнього світу, стилем стосунків з людьми, його загальною культурою, здатністю розвинути власного творчого потенціалу. Головними напрямками формування компетентності педагога, наприклад, Б. Любимова, є: емпатійність, здатність до переживання; повага до дітей, потреба віддати їм своє серце; співпраця; інтелігентність, духовна культура; високий професіоналізм; потреба у постійній самоосвіті та готовність до фізичного та психічного здоров'я, професійна працездатність.

Наступне поняття, опрацьоване нами, було «психологічна компетентність педагога». Енциклопедія освіти трактує як органічну складову пед. майстерності, необхідну умову ефективної взаємодії всіх учасників навчально-виховного процесу [4, 749].

Поняття «компетентність» має міждисциплінарний статус і складну структуру. Найбільш повно про формування професійної компетентності вихователя дітей дошкільного віку розкрито у дослідженні Г. Беленької, доведено, що специфіка структури професійної компетентності вихователя дошкільного закладу полягає у тому, що складається з характеристик особистісних якостей людини. Для цілого ряду професій вони не являються провідними наявними у спеціаліста знань, умінь, відповідальності. Для вихователя ж особистісні характеристики являються і більш значущими, ніж його знання, уміння, навички [1, 14]. Окрім того, Г. Беленькою відмічено, що виховання притаманні всім риси педагогічної діяльності, але з особливим забарвленням, оскільки вихователь виховує і навчає раннього і дошкільного віку. Перш за все, це усвідомлення найвищої відповідальності за щасливе дитинство дошкільника та його долю. Серед інших якостей – високий рівень розвитку емпатії, емоційна врівноваженість, турбота, душевна щедрість тощо. Одна з особливостей роботи вихователя дошкільнят полягає у великому навантаженні його психофізіологічну сферу. Тому до професійно значимих якостей педагога-дошкільника дослідниця відносить високу працездатність, витримку, урівноваженість, психологічну і педагогічну культуру.

Компетентність керівника навчального закладу як його готовність до управління процесом навчання у цьому розглядає В.Бондар, виділяючи структуру компетентності (теоретична та процесуальна готовність). Структура професійної компетентності вихователя-методиста ДНЗ, на думку К. Крутії, складається з трьох груп показників діяльності: професійно-діяльній, психологічно-особистісній та результативній. Н.Денисенко були розроблені показники професійної компетентності педагогів ДНЗ за рівнями їхньої педагогічної майстерності.

В. Андреев підкреслює, що будь-яка компетенція починається зі слова «вміти», оскільки основою будь-якої компетенції є уміння. Однак важливі не тільки уміння, але і знання, здібності, що відповідають цій компетенції особистісні якості.

Наступна дефініція, опрацьована нами – «правова компетентність» і «правова освіта». Враховуючи існуючі наукові напрацювання у питанні підготовки управлінських кадрів та перспективний педагогічний досвід, право компетентність керівника навчального закладу визначено як: високий ступінь володіння правом у конкретній професійно-педагогічній практичній діяльності, знання законів і підзаконних актів, джерел права, на які повинен спиратися, реалізуючи управлінську діяльність, розуміння принципів права учасників педагогічного процесу і способів правового регулювання їхніх відносин, ставлення до права як до невід'ємної складової професійної діяльності, здатність захищати і впроваджувати правові відносини в управлінській діяльності у суворій відповідності з правовими й розпорядчими принципами законності.

До основних складових правової компетентності відносяться: правова освіченість як сукупність знань про проблеми права; правова спрямованість, що зумовлює потребу постійно отримувати, розширювати арсенал педагогічних засобів розв'язання правових проблем; правова готовність як наявність умінь доцільного вирішення конкретних правових питань.

Однак, говорити про правову компетентність, не розібравшись у понятті правової освіти неможливо. У нинішньому етапі розвитку держави і суспільства правова освіта, зазначено у Енциклопедії освіти, здійснюється відповідно системі та демократичному правовому суспільству. В останні роки поняття компетенції вийшло за загальнодидактичний і методологічний рівні. Це пов'язано з його системно-практичними функціями інтеграційною роллю в освіті. Посилення уваги до проблеми компетенції зумовлене також рекомендаціями РЄ Європи, які стосуються оновлення освіти, її наближення до замовлення суспільства [4, 702].

Слід зазначити, що на відміну від західноєвропейської та північноамериканської правової традиції, правове виховання у великій мірі орієнтувалось на виховання члена громадянського суспільства (Л. Альтсхофф).

П. Гамарра, В. Ньювелл, Ж. Епін та ін.), за часів Радянського Союзу акцент робився на виховання у громадянина законслухняності (А. Долгова, Г. Сфремова, В. Камінська, А. Коротун, В. Кудрявцев, Н. Носкова, О. Панова, А. Ратінов та ін.).

Виявлено, що в сучасній науково-педагогічній, юридичній літературі проблема формування правової компетентності педагогів та керівників навчальних закладів розроблена недостатньо. Лише в останні роки з'явилися дослідження, у яких висвітлена проблема формування правової компетентності педагогів і керівників закладів освіти (О. Бекетова, В. Зверєва, І. Зимня, А. Кац, В. Лізінський, В. Олійник, О. Певцова, М. Поташник, Т. Шамова та ін.). Під компетенціями ряд дослідників розуміють готовність та здібність доцільно діяти у відповідності з вимогами справи, методично організовано та самостійно вирішувати завдання і долати труднощі, а також адекватно оцінювати результати своєї діяльності.

Таким чином, у поняття компетенції входять поняття «здібність» та «готовність». Під здібністю частіше за все розуміють уміння здійснювати якісь дії або ж індивідуальну схильність до певного виду діяльності. Поняття «готовність» більшою мірою, на нашу думку, притаманний процесуальний (діяльнісний) компонент «підготовлений до використання». Крім того, готовність передбачає мотивованість особи. В цілому, здібність і готовність визначають успіх у професійній діяльності.

Формування компетентності у майбутніх організаторів дошкільної освіти є результатом їх підготовки в педагогічному навчальному закладі, постійної колосальної роботи над собою тощо. Для багатьох організаторів дошкільної освіти, педагогів-практиків характерний низький рівень сформованості правової поведінки та правової компетентності, що значною мірою, на нашу думку, є породженням традиційного вузівського навчання. Ряд дослідників визначають, що основною моделлю, за якою здійснюється підготовка педагогів та організаторів дошкільної освіти, зокрема, і яка найбільше усталилась у практиці педагогічних коледжів, інститутів та університетів, є навчально-дисциплінарна модель.

Практика побудови навчально-виховного процесу за такою моделлю призвела до наслідків, які психологи назвали «ефектом завченої безпомічності». Цей ефект виникає в розпорядку життя дитини, а згодом і дорослої людини, який чітко планується, виконується і контролюється, що зумовлено тим, що основною метою педагога виступає виконання програми і плану. Суть «ефекту завченої безпомічності» полягає в тому, що дитина, а потім і доросла людина раз по раз переконується, що вона не може змінити ситуацію, вибирати, не може своєю активністю вплинути на хід подій і, в решті решт, перестає виявляти цю активність, досліджувати, пробувати, експериментувати, запитувати, відмовляється від пошуку, тобто втрачає ті риси, які є психологічно закономірними. Основні риси, яких набуває спочатку дитина, а з роками зріла людина – слухатись і виконувати. Соціально-психологічним наслідком «ефекту завченої безпомічності» стає втрата дітьми та дорослими почуття впевненості, віри в себе, життєрадісності, навіть почуття власної гідності і творчого начала. У цьому психологи вбачають коріння майбутньої пасивності чи агресивності як в особистому, так і в родинному, в суспільному, професійному житті, безвідповідальності, байдужості і в цілому низької громадянської і психолого-етичної культури.

З метою запобігання такого становища ряд дослідників радять докорінно змінити взаємодію викладачів зі студентами. Щодо форм організації навчально-виховного процесу, то найбільш ефективними є використання дискусій, розв'язання проблемних ситуацій, дидактичних та ділових ігор, методу проектів тощо. А найголовніше, на нашу думку, полягає у зміні самої атмосфери у ВНЗ, за якої відбувається вільне спілкування, обмін думками, досвідом, певними напрацюваннями всіх учасників процесу професійного зростання, розвиток рефлексивного мислення, підтримка їх креативності. Чимало зроблено щодо цього і у Педагогічному інституті нашого Університету.

У організації навчального процесу перевага надається активним методам і формам навчання, інтегративному підходу. Важлива роль у виборі таких форм організації навчання студентів – майбутніх вихователів дошкільнят, організаторів дошкільної освіти, – належить технологіям, що допомагають студенту відчутти себе суб'єктом навчання, відійти від монологізованих форм навчання, підтримувати прагнення до творчого самовдосконалення, культивувати дух успішності у розв'язанні завдань різного рівня складності. Фахові дисципліни змістовно і організаційно спрямовані на реалізацію у професійній підготовці майбутнього вихователя та організатора професійної позиції «не над, а разом з дітьми». Доволі широко представлена означена проблема і у позааудиторний час: підготовка ІНДЗ, розробка студентами проектів, підготовка творчих завдань для організаційно-методичної та інспекторсько-методичної практик, участь у пошуковій та дослідницькій діяльності в рамках роботи СНТ тощо.

Змістом роботи наступного етапу нашого дослідження було представлення досвіду роботи щодо використання управлінських ситуацій у підготовці організаторів дошкільної освіти до професійної діяльності. Розроблення їх і використання у навчальному процесі розпочалось кілька років тому з ініціативи Жильцова О.Б., к. п. н., доцента, проректора з науково-методичної та навчальної роботи. Управлінські ситуації охоплюють різні напрями діяльності дошкільного навчального закладу, а саме: організацію методичної роботи з членами колективу, організацію роботи щодо вивчення і аналізу освітньої роботи з дітьми та співпраці з батьками вихованців, організацію харчування та медичного обслуговування дітей в дошкільному навчальному закладі, питання збереження життя та здоров'я дітей і охорони праці співробітників дошкільного закладу, організацію роботи з надання додаткових освітніх послуг, зарахування дітей до дошкільного навчального закладу, організацію діловодства тощо.

Добираючи матеріал для управлінських ситуацій, ми виходили з цілей і завдань викладання інтегрованого курсу «Організація і управління в дошкільній освіті». Нами було використано досвід роботи вихователів-методистів і директорів (завідувачів) дошкільних навчальних закладів, широко представлений у посібниках та психолого-педагогічних періодичних виданнях «Вихователь-методист дошкільного закладу», «Практика управління дошкільним закладом», «Медична сестра дошкільного закладу», «Дошкільля» тощо. Низка завдань була нами складена на матеріалі особистого практичного досвіду роботи на посаді вихователя, вихователя-методиста і директора (завідувача) ДНЗ, а також методиста з дошкільної освіти РНМЦ.

До управлінських ситуацій ми пропонуємо студентам найрізноманітніші запитання: в одному випадку вони потребують аналізу управлінської ситуації, в іншому – аналізу-порівняння і вибору більш ефективного методу чи прийому роботи з кадрами, співпраці з батьками. Більшість запитань вимагають відтворення деяких статей опрацьованих раніше нормативно-правових документів, розкриття причин якогось конкретного прояву у поведінці співробітників, запитань батьків вихованців ДНЗ, аргументації відповіді. Найбільше подобаються студентам запитання на кшталт: «Як би Ви вчинили у такій ситуації на посаді вихователя-методиста ДНЗ?», «Яку відповідь мамі дитини дали б Ви, обіймаючи посаду директора (завідувача) дошкільного закладу?» тощо. Побачивши таке запитання, вони розуміють серйозність і відповідальність опанування секретів управлінської діяльності, усвідомлюючи, що це – не просто гра в управління, віддалена від життя, а власне «живі» управлінські ситуації.

Ми не даємо студентам готових рецептів і відповідей з того чи іншого питання управлінської діяльності. Пропоновані управлінські ситуації будять творчу думку студентів, змушують їх знайти, залежно від різних умов, можливі варіанти вирішення того чи іншого питання, виховують гнучкість і винахідливість – необхідні якості для управлінської діяльності. Розроблені нами управлінські ситуації різної складності, що дає змогу викладачу диференційовано будувати співпрацю зі студентами.

Використання управлінських ситуацій в курсі «Організація і управління в дошкільній освіті» робить його більш життєвим, вчить майбутніх організаторів дошкільної освіти вдумливо ставитись до оцінки кожного прийому і методу та помічати нове. Розв'язуючи завдання, студенти вправляються в прийомах аналізу, в правильній оцінці ситуації, що виникла, у виборі форм і методів управлінської реакції на неї. Для прикладу наводимо кілька з них:

1. Проаналізуйте вказівку музичного керівника:

«Діти старшої групи збираються на першу прогулянку. У роздягальню заходить музичний керівник і називає імена дітей, яким потрібно раніше повернутись з прогулянки і прийти на репетицію до музичної зали, адже за тиждень буде святковий ранок. Засмучені діти висловили своє незадоволення фразою: «Знову репетиція?»

Поясніть правомірність дій музичного керівника ДНЗ. Як вчинили б Ви, обіймаючи посаду директора (завідувача) ДНЗ, почувши таку вказівку?

2. Проаналізуйте звернення батька дитини до директора (завідувача) ДНЗ:

«- Не можу зрозуміти, чи годують дітей в цьому садочку? Як тільки мій син приходив ввечері додому, одразу біжить на кухню і просить їсти. Я плачу по квитанцям регулярно і немає суми. Куди діваються ці гроші? Можливо мені доплачувати няні, щоб вона насипала йому у тарілку більше, ніж іншим дітям?»

Яку відповідь на місці директора (завідувача) ДНЗ дали б Ви батькові дитини? Розкрийте зміст діяльності директора (завідувача) щодо забезпечення збалансованого харчування дітей в дошкільному навчальному закладі.

3. Проаналізуйте звернення педагога до директора (завідувача) ДНЗ:

« - Я згоден співпрацювати з вашим дитячим садком і навчати дітей грі у шахи. Але я дуже зайнятий як основним місцем роботи, у школі та в сусідньому садочку.

Якщо ви хочете, щоб спеціаліст такого високого рівня, як я, у вас працював, прошу розклад занять скласти так, щоб заняття з дітьми були лише з 11.00.до 12.00. або з 14.00.до 15.00. На інший режим роботи я погоджусь».

Поясніть правомірність вимог цього педагога. Розкрийте особливості організації роботи щодо надання додаткових освітніх послуг в дошкільному навчальному закладі. Обґрунтуйте свою відповідь.

Методика використання управлінських ситуацій в курсі «Організація і управління в дошкільній освіті» різноманітна. Їх можна використовувати в лекціях, на семінарських заняттях, іспитах тощо. Постановка завдання з змістом матеріалу перед студентами під час традиційної лекції (або використанні технології «перевернутого класу») дає можливість перевірити розуміння студентами різних теоретичних положень, статей нормативно-правових документів. У цих випадках управлінські ситуації стають зручним способом для встановлення зв'язку зв'язку і водночас підвищують інтерес до курсу, який викладається, допомагають пов'язати теорію з практикою.

В процесі опрацювання інтегрованого курсу «Організація і управління в дошкільній освіті» ми намагаємось продемонструвати студентам роль теоретичних знань, опанування нормативно-правовими документами у становленні майстерності організатора дошкільної освіти. У цьому допомагають управлінські ситуації, в яких представлені різні сторони діяльності вихователя-методиста і директора (завідувача) дошкільного навчального закладу. З цією метою ми використовуємо такий прийом, коли одна і та ж ситуація розв'язується студентами перед вивченням відповідної теми і після її вивчення. Попереднє розв'язання управлінської ситуації підвищує інтерес студентів до теми, а також мотивацію шукати в нормативно-правових документах і теоретичних положеннях підтвердження правильності своїх міркувань. Якщо ж управлінська ситуація використовується викладачем після прослуханої теми, то тим самим студенти переконуються у необхідності опанування нормативно-правовими документами і теоретичними положеннями для правильного виходу у складній управлінській ситуації.

Більш широко використовуємо управлінські ситуації на семінарських заняттях. Найбільш ефективною вважається робота студентів підгрупами по 4-5 осіб із запропонованою ним управлінською ситуацією. Після обдумування студенти висловлюють свої міркування, дають оцінку управлінській ситуації, використаним методам, розкривають мотиви поведінки працівників ДНЗ, звернень батьків вихованців тощо, визначають дії директора (завідувача) та вихователя-методиста ДНЗ, шукають обґрунтування своєї відповіді у положеннях нормативно-правових документів.

Наше завдання – довести до усвідомлення студентами і переконати їх на прикладах у тому, що будь-яка управлінська ситуація може і повинна бути правильно вирішена за умови, якщо до її аналізу підходить з пошуків дотримання інтересів і прав дитини у відповідності з нормативно-правовими документами. Власне вирішення управлінських ситуацій допомагає студентам усвідомити особливості управлінської діяльності і вправитись у подоланні труднощів на шляху професійного становлення майбутнього організатора дошкільної освіти.

Аналізуючи рекомендації розробників проекту «Рівний доступ до якісної освіти» з дослідження механізмів провадження компетентнісного та діяльнісного підходів в систему освіти України, можна зробити висновок, що ролейський вибір України позначається на її прагненні подолати бар'єри у вітчизняній і європейській освітніх сферах, наблизитись до продуктивних надбань у цій галузі. Найвдаліші приклади реформування освіти в цих сферах пов'язуються з підготовкою компетентного випускника вищого навчального закладу, готового до обистісної і соціальної реалізації в умовах посилення конкурентності знань, цінностей, якості робочої сили на ітових ринках праці.

Орієнтацією на компетентність та діяльнісний підхід підведено своєрідну риску під знанневою моделлю віти. Серед причин, які викликали кризу традиційної системи називають надлишковість знань, їх розірваність, абкий зв'язок із дійсністю, потребами практики, невміння застосовувати набуті знання у власній професійній і актичній діяльності. Компетентнісний і діяльнісний підходи дозволяють подолати ці складнощі, посилити зультативний компонент освіти, наповнити мету, зміст, процес, мотивацію, результати, реалістичним смислом. підходи передбачають не лише і не стільки конкретну обізнаність чи поінформованість у тій чи іншій сфері, офесії чи виді діяльності, але й здатність успішно розв'язувати складні проблеми, що виникають у процесі знання світу, побудові взаємин з іншими людьми, або під час використання нових технологій чи виконання вних соціальних ролей.

Народна мудрість стверджує, що час – найоб'єктивніший суддя. Перші захоплення і критичність суджень до необхідності використання компетентнісного і діяльнісного підходів у підготовці організаторів дошкільної віти звільнили місце всебічному аналізу. Лише аналіз, ретельне обміркування, наукове обґрунтування дадуть жливість робити певні висновки, на основі чого можна робити вибір. А під силу це буде зробити лише дадогам, готовим до самоосвіти та до змін.

ЛІТЕРАТУРА

- Беленька Г.В. Вихователь дітей дошкільного віку: становлення фахівця в умовах навчання: [монографія] / Г.В. Беленька. – К.: Світич, 2006. – 304 с.
- Ващенко Л.М. Управління інноваційними процесами в загальній середній освіті регіону: [монографія] / Л.М. Ващенко. – К.: Тираж, 2005. – 380 с.
- Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і гол. ред. В.Т. Бусел. – К: Ірпін': ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.
- Енциклопедія освіти / гол. ред. В.Г. Кремень; Акад. пед. наук України. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
- Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи: навч. посіб / М.М. Фіцула. – К.: «Академвидав», 2006. – 352 с.

REFERENCES

- Byelyen'ka H.V. Vykhovatel' ditey doshkil'noho viku: stanovlennya fakhivtysya v umovakh navchannya: [monohrafiya] / H.V. Byelyen'ka. – K.: Svitych, 2006. – 304 s.
- Vashchenko L.M. Upravlinnya innovatsiynymy protsesamy v zahal'niy seredniy osviti rehionu: [monohrafiya] / L.M. Vashchenko. – K.: Tyrzh, 2005. – 380 s.
- Velykyu tлумachnyy slovnyk suchasnoyi ukrayin's'koyi movy (z dod. i dopov.) / uklad. i holov. red. V.T. Busel. – K: Irpin': VTF «Perun». 2005. – 1728 s.
- Entsyklopediya osvity / hol. red. V.H. Kremen'; Akad. ped. Nauk Ukrayiny. – K.: Yurinkom Inter, 2008. – 1040 s.
- Fitsula M.M. Pedagogika vyshchoyi shkoly: navch. posib. / M.M. Fitsula. – K.: «Akademvydav», 2006. – 352s.

Е.В. КОВАЛЕНКО. УПРАВЛЕНЧЕСКИЕ СИТУАЦИИ КАК СРЕДСТВО ПОДГОТОВКИ ОРГАНИЗАТОРОВ ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ К ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Исследована дефинитивная характеристика основных понятий при помощи энциклопедических и олковых словарей, справочников. На основе изучения и анализа научных психолого-педагогических исследований представлены требования к подготовке педагога дошкольного учреждениями организатора школьного образования, в частности. Выделены управленческие ситуации как средство подготовки организаторов дошкольного образования к профессиональной деятельности и формирования их правовой компетенции. Очерчена актуальность исследуемой проблемы с позиции развития и улучшения образования в Украине.

Ключевые слова: организаторы дошкольного образования, подготовка к деятельности, профессиональная деятельность, управленческие ситуации.

O.V. KOVALENKO. ADMINISTRATIVE SITUATION AS AGENT TRAINING ORGANIZERS RESCHOOLEDUCATION TO THE PROFESSION

Investigated definitely characteristics of the main concepts with encyclopedic and explanatory dictionaries, reference books. Based on the study and analysis of scientific psychological and pedagogical research presents the requirements for the training of the teacher of the preschool and organizer of preschool education in particular. Dedicated managements it situations as a means of training the organizers of preschool education to professional activity and the formation of the in legal competence. Itemphasizes the relevance of the research problem due to the development of education in Ukraine.

Key words: organizes of pre-school education, preparation for activities, professional activity, management of the situation.

Рекомендовано до друку.

Д-р. пед. наук, проф. Ю.В. Пелех.

Одержано редакцією 31.05.2017 р.

Наукове видання

ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Збірник наукових праць

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 17 (60)

Заснований у 1996 р.

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації:
Серія КВ № 17490-6240 ПР від 04.02.2011 р.

Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.
Редактор збірника Малафіїк І.В.
Технічний редактор Кравчук В.Ю.
Комп'ютерна верстка Хильчук Т.К.

Здано до набору 15.05.2017 р. Підписано до друку 29.06.2017 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 52,8. Обл. вид. арк. 53,7. Замовлення № 206/1. Наклад 300

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Пластова, 39
Рівненський державний гуманітарний університет,
кафедра технологічної освіти (к. 98, тел. 0362-63-42-49, 094-967-7580)
тел. моб. 0989549096; E-mail: ppitp@ukr.net

Віддруковано засобами різнографічного друку
ПП Самборський І.О.
вул. Кн. Ольги, 8, м. Рівне, 33014

О – 59 **Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти** : зб. наук. пр. : наук. зап. Рівнен. держ. гуманіт. ун-ту. Вип. 17 (60) / Рівнен. держ. гуманіт. ун-т ; [редкол.: В. В. Вербець, М. С. Янцур, І. Д. Бех та ін]. – Рівне : РДГУ, 2017. – 332 с.

ISBN 966-728-10- 9

Збірник наукових праць містить статті з проблем гуманітарної парадигми сучасної освіти, дидактики новітньої школи, соціалізації та ресоціалізації в освітньому просторі, компетентнісної підготовки педагога та використання інноваційних освітніх технологій у дошкільній, загальноосвітній, професійній і вищій освіті.

Матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних працівників, вихователів, вчителів, викладачів та студентів вищих, професійно-технічних, загальноосвітніх і дошкільних навчальних закладів.